

100

ДНІВ УРЯДУ

Моніторинг
прозорості дій влади в
енергетичному секторі

Київ 2010

Міжнародний фонд «Відродження» засновано у квітні 1990 року. Він входить до мережі фондаций Інституту Відкритого Суспільства, заснованого Джорджем Соросом, місія якого — фінансово та організаційно сприяти становленню відкритого, демократичного суспільства в Україні, шляхом підтримки значущих для його розвитку громадських ініціатив.

Контакти: Київ, вул. Артема, 46, тел.: +380 (44) 461 97 09
e-mail: irf@irf.kiev.ua, www.irf.ua

Альянс «Нова Енергія України» — громадська організація, яка, починаючи з 2005 року, працює в сфері енергозбереження та енергоефективності.

Мета Альянсу — побудова якісно нової політики енергоефективності та енергозбереження, в зв'язку з інтеграцією України у світове співтовариство, в умовах зростаючого дефіциту паливно-енергетичних ресурсів планети. Першочерговим завданням ми бачимо задоволення потреб громадян у доступних енергетичних ресурсах.

Контакти: м. Київ, вул. Оболонська, 41, оф.1, тел.: +38 (044) 417 03 38
e-mail: info@newenergy.org.ua, www.newenergy.org.ua

Київський міжнародний енергетичний клуб «Q-club» об'єднує експертів, політиків, бізнесменів, дипломатів національного та міжнародного рівнів, є дискусійним майданчиком для обговорення важливих проблем паливно-енергетичного комплексу України, який видає аналітичні прогнози розвитку енергетичного ринку.

Мета клубу — набути статусу громадського дорадчого органу уряду, парламенту та Президента в питаннях формування політики у сфері ПЕК, а також сприяти створенню позитивного іміджу України в міжнародних енергетичних товариствах.

Контакти: Київ, вул. Артема, 60, оф. 719-720, тел.: +38 (044) 484 04 44
e-mail: info@qclub.org.ua, qclub-2007@ukr.net, www.qclub.org.ua

Центр «НОМОС» — неурядова організація, що ставить за мету участь та сприяння реалізації проектів стратегічних досліджень у сферах національної та міжнародної безпеки, міждержавних відносин у регіонах Каспію, Південного Кавказу та Чорномор'я, інтеграції України до ЄС та НАТО. З 2005 року Центр видає загальноукраїнський щоквартальний журнал «Чорноморська безпека».

В кооперації з МФ «Відродження», Фондом Ф. Еберта, Фондом Р. Шумана реалізовано низку проектів, спрямованих на збільшення рівня прозорості в нафтогазовому секторі України.

Контакти: м. Севастополь, вул. М. Музики, 24, оф.2, тел./факс: +8 (0692) 44 39 92
e-mail: sevnomos@ukr.net, www.nomos.com.ua

Проект здійснено за участі:

- ✓ Альянсу «Нова Енергія України»;
- ✓ Київського міжнародного енергетичного клубу (Q-club);
- ✓ Центру «НОМОС»

та підтримки Міжнародного фонду «Відродження»

Експерти, що працювали над проектом:

✓ Валерій Боровик — експерт сектору енергозбереження, енергоефективності та альтернативних джерел енергії, голова правління Альянсу «Нова Енергія України»;

✓ Павло Качур — керівник проекту, експерт сектору електроенергетики, виконавчий директор Альянсу «Нова Енергія України»;

✓ Олександр Тодійчук — експерт сектору нафти, президент Київського міжнародного енергетичного клубу (Q-club), директор Міжнародного енергетичного центру І. Люндіна Благодійного фонду Богдана Гаврилишина;

✓ Михайло Гончар — експерт сектору газу, директор енергетичних програм Центру «Номос».

Цілі та завдання проекту:

Реалізація проекту забезпечила участь громадянського суспільства у контролі за:

- виконанням «Енергетичної Стратегії України на період до 2030 року»;
- виконанням Брюссельської декларації за результатами Спільної ЄС - Україна міжнародної конференції щодо модернізації газотранзитної системи України від 23 березня 2009 року;
- виконанням Постанови Кабміну від 30 вересня 2009 року №1098 «Про приєднання України до Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях»;
- дотриманням процедури прозорості та конкурсності системи кадрових призначень;
- дотриманням прозорості використання бюджетних коштів;
- відповідністю дій Уряду «Програмі диверсифікації джерел постачання нафти в Україну на період до 2015 року»;
- відповідністю дій Уряду Закону України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року.

Ми впевнені, що 100 днів діяльності Уряду — це достатній період, щоб побачити тенденції та зрозуміти вектор напрямку в енергетичному секторі та економіці України. Цього періоду було достатньо для забезпечення незалежного моніторингу в енергетичному секторі та відповідності дій Уряду утвердженню енергетичної незалежності України.

Для забезпечення прозорості проекту та з метою ініціювання діалогу між експертами та представниками влади, проведено експертне обговорення в рамках круглого столу та прес-конференції, видано і поширено електронну брошуру, CD-диски та друковані примірники за результатами проведеного моніторингу та попередніх висновків спеціалістів серед органів влади та експертів. Підсумки діяльності Уряду висвітлені у ЗМІ, що дозволило проінформувати громадськість на місцевому рівні.

Учасники проекту ставили собі за мету хоча б частково вирішити проблему недостатньої прозорості діяльності Уряду в галузі енергетики у перші 100 днів та подати громадськості отриману інформацію з певним її узагальненням.

Зміст

1. Перелік документів, що підлягали моніторингу за секторами	7
2. Висновки за секторами	8
2.1. Висновки газового сектору	8
2.2. Висновки нафтового сектору	15
2.3. Висновки сектору електроенергетики	18
2.4. Висновки сектору «Енергозбереження, енергоефективності та альтернативних джерел енергії»	22
3. Заходи в рамках проекту: прес-конференція та круглий стіл, запитання журналістів, відповіді та коментарі експертів	25
4. Загальні висновки по всім секторам	35
5. Висновок	40

1. Перелік документів, що підлягали моніторингу за секторами

1. Розпорядження КМУ від 19.05.2010 № 1073-р «Про затвердження плану першочергових заходів щодо інтеграції України до ЄС на 2010 рік».
2. Домовленості України і Росії з газових питань.
3. Проект розпорядження КМУ «Про затвердження плану заходів щодо ініціювання інвестиційного проекту «Поставка в Україну зрідженого природного газу й будівництво регазифікаційного терміналу».
4. Розпорядження КМУ від 21.04.2010 №998-р. «Про підготовку підприємств паливно-енергетичного комплексу, житлово-комунального господарства та об'єктів соціальної сфери до стабільної роботи в осінньо-зимовий період 2010/11 року».
5. Наказ Мінпаливенерго №117 «Про створення Міжвідомчої робочої групи з розроблення прогностичного балансу електроенергії, палива та витрат генеруючих компаній ТЕС на 2010 рік».
6. Постанова КМУ від 26 травня 2010 р. № 372 «Про порядок використання у 2010 році коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки у безпечному стані енергоблоків та об'єкта «Укриття» Чорнобильської АЕС».
7. Постанова КМУ від 05.05.2010 №332 «Про доповнення переліку підприємств, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави».
8. Постанова КМУ від 26.05.2010 р. №370 «Про порядок використання у 2010 році коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів щодо підготовки до зняття з експлуатації атомних блоків та поводження з відпрацьованим ядерним паливом і радіоактивними відходами на Чорнобильській АЕС».
9. Рішення Колегії Мінпаливенерго від 29.04.2010 року «Про підсумки проходження підприємствами паливно-енергетичного комплексу України осінньо-зимового періоду 2009/2010 року та заходи, спрямовані на забезпечення належної підготовки до осінньо-зимового періоду 2010/2011 року».
10. Проект розпорядження Кабміну «Про підписання Угоди між Кабміном та Урядом Російської Федерації про співробітництво в будівництві енергоблоків № 3 і 4 Хмельницької АЕС».
11. Постанова КМУ від 01.03.1010 р. № 243 «Про Державну цільову економічну програму енергоефективності на 2010–2015 роки».

2. Висновки за секторами

2.1. Висновки газового сектору

100 днів Уряду в газовому секторі ознаменувалось резонансними подіями: обородкою “знижка на газ в обмін на флот в Севастополі”, прогашем НАК «Нафтогаз України» (НАК) швейцарському трейдеру «Росукренерго» судового процесу в Стокгольмському арбітражі, підвищеною увагою до проблематики хімпрому, газорозподільних мереж та Чорноморського шельфу.

Цитата: *“Все, нам лишній газ не нужен. И так делает любой нормальный покупатель, если речь идет о рынке”* (М. Азаров. - *Известия*, 26.03.2010)

(www.izvestia.ru)

Результат: В доповненні до контракту зафіксовано збільшення закупівлі російського газу. Контрактна цифра 33,75 млрд. м³ замінена на 36,5 млрд. м³.

Виробники азотних міндобрих (ЗАТ «Північнодонецьке об'єднання «Азот», Одеський припортовий завод, ВАТ «Концерн «Стирол», ВАТ «Дніпроазот», ВАТ «Рівнеазот» і ВАТ «Азот»), що входять в провідні олігархічні бізнес-конгломерати, звернулись до Уряду з проханням понизити граничну ціну на природний газ в липні-вересні 2010 року на 17,4% в порівнянні з існуючою (\$230) – до \$170 за тис. м³.

Показовим є також факт ліквідації ДП «Нафтогазмережі» Наказом Мінпаливенерго №141/1 від 13.04.2010 року. Наказ передбачає ліквідацію компанії шляхом приєднання її до дочірньої компанії «Газ України». Остаточний термін ліквідації «Нафтогазмереж» визначений до 1.12.2010 року, що символізує відновлення позицій газоолігархічного угруповання Фірташа і того факту, що дії Мінпаливенерго в газовому секторі спрямовані на задоволення потреб фінансово-промислових груп, а не держави. Ймовірно, що це призведе до консолідації контрольних пакетів облгазів в одних руках, як це вже мало місце в недалекому минулому, що власне й послужило підґрунтям для прийняття Урядом Ю. Тимошенко Постанови № 775 від 10.06.2009 року щодо передачі державних газорозподільчих мереж 43 облгазів, на баланс дочірньої компанії «Газ України».

Уряд пропонує ввести диференційовані ціни на газ для хімпрому.

Кабмін веде роботу з впровадження диференційованих цін на природний газ для виробників азотних міндобрих у зв'язку з їх тяжким фінансово-господарським становищем, повідомив міністр промислової політики України Дмитро Колесников. *“Зараз Мінпромполітики, Уряд, Мінпаливенерго і НКРЕ вживають заходів для введення диференційованих цін на газ для хімічних підприємств”*, — сказав він.

(www.news.finance.ua, 26.05.2010 р.)

Висновок. Уряд за 100 днів діяльності опікувався вирішенням проблем для створення і забезпечення максимально сприятливого (преференційного) режиму для провідних олігархічних бізнес-груп в газовому, хімічному та металургійному секторах за рахунок стратегічних поступок та нехтування національними інтересами. Це призвело до перекосу в бік інтересів олігархічної групи Фірташа та загрози банкрутства НАКу, що створило серйозні проблеми для Уряду як всередині країни, так і в переговорах з МВФ. Як наслідок, такі дії Уряду посприяють реалізації російської пропозиції щодо поглинання НАКу «Газпромом».

Стратегія і реформи, інвестиційний клімат.

Обмежено-позитивним аспектом є прийняття Розпорядження КМУ від 19.05.2010 № 1073-р «Про затвердження плану першочергових заходів щодо інтеграції України до ЄС на 2010 рік». Ним передбачено розробку проекту Закону України про засади функціонування ринку природного газу на виконання умови приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства (формальне приєднання відбулось 18.12.2009 року у Загребі) та розробити техніко-економічне обґрунтування проекту модернізації ГТС України та вжити заходів до реформування НАКу.

До числа позитивних намірів Уряду слід віднести і спробу розв'язання конфлікту навколо компанії «Венко Прикерченська»

Цитата: “Краще поганий мир, ніж добра війна. Якщо в результаті доброї війни до України буде застосовано санкції, то мені важко уявити, як ми ці санкції витримаємо. <...> Претензії пред'являються до держави, до Уряду України, і тому для нас надзвичайно важливо зараз розібратися, наскільки обґрунтовані ці претензії і наскільки ми їх зможемо, скажімо так, по-простому, — відбити. Якщо зуміємо відбити — це один варіант розвитку подій. Якщо нам доведеться домовлятися, тобто укладати мирову угоду — інший варіант розвитку подій. І нареши, найгірший — це питання застосування до України санкцій. Ми повинні цього уникнути”.

(М. Азаров, www.economics.unian.net)

Прецедент з компанією «Vapco» розцінюється іноземними інвесторами як індикатор максимізації ризиків. Нафтогазові компанії світового рівня ідентифікують Україну по інвестиційному клімату у сфері видобутку вуглеводнів з країнами Західної Африки — Ганою, Нігерією, Екваторіальною Гвінеєю тощо. Конфлікт посилив “африканську” ідентифікацію України. Україна має досягти врегулювання конфліктної ситуації навколо розробки Чорноморського шельфу, яка тепер розглядається в Стокгольмському арбітражі. Без цього буде складно вести мову про прихід в український сектор серйозних інвесторів. Без залучення іноземних

інвестицій та технологій в освоєння шельфових родовищ Чорного моря, Україна не зможе досягти якісного прогресу у збільшенні власного видобутку вуглеводнів.

Водночас, прем'єр М. Азаров в інтерв'ю агентству «Інтерфакс-Україна», російському «Першому каналу» і газеті «Комсомольська правда в Україні», 20.05.2010 (www.gazeta.ua) заявив, що: “Україні необхідно “серйозно подумати про ціну” видобутку нафти і газу на шельфі морів. Видобуток на шельфі. Після катастрофи в Мексиканській затоці, ви знаєте, у мене виникає питання ціни”, — сказав він. “Якщо б така катастрофа сталася в Криму, то ми б “втратили” не тільки цей півострів, а й усе чорноморське узбережжя, починаючи від молдавського кордону і закінчуючи Таманню”, — вважає Азаров.

Заява Азарова щодо екологічних ризиків морського видобутку також може бути свідченням прихованого небажання розвивати шельфові розробки. Як відомо, ризики пов'язані з видобутком нафти. Газовидобуток містить мінімальні ризики щодо цього. Шельф Чорного моря в українському секторі є якраз, переважно, газоносним. Тому аналогія з Мексиканською затокою є некоректною.

Висновок. Відсутність згадки у Розпорядженні КМУ від 19.05.2010 № 1073-р «Про затвердження плану першочергових заходів щодо інтеграції України до ЄС на 2010 рік» про Брюссельську декларацію щодо модернізації української ГТС означає, що Уряд відмовився від її реалізації. Неквапність дій Уряду щодо розробки та проведення через ВР України Закону про засади функціонування ринку природного газу, який був розроблений та поданий до парламенту попереднім Урядом, є свідченням того, що європейський взірець реформування енергетичного сектору є одним з елементів псевдоевропейського декору урядової стратегії реформ. Тому можна стверджувати, що Уряду це необхідно лише з єдиною метою — отримати кредит МВФ. Після цього можна очікувати зволікань з остаточним прийняттям закону.

Прихід серйозних інвесторів в розробку газових покладів Чорноморського шельфу неможливий, поки справа «Венко» перебуває в арбітражному провадженні у Стокгольмі. Тому намір Уряду вирішити цю проблему є кроком у вірному напрямку. Разом з тим, існує висока ймовірність того, що позитивне для України врегулювання не призведе до прориву у шельфових розробках. Це пов'язано з “ініціативою” президента України щодо залучення «Газпрому» до шельфових проєктів

“Мы вас хотим видеть партнерами не только в транспортировке и потреблении, но и в совместной добыче... Допустим, мы хотели бы вас видеть в добыче нефти и газа на шельфе Черного моря”, — повідомив Янукович на зустрічі з прем'єром В. Путіним в Стамбулі 8.06. www.lenta.ru

Однак, слід відзначити, що залучення ОАО «Газпром» до шельфових розробок позбавлено будь-якого сенсу. Адже дочірня компанія «Газпром добыча шельф» не має відповідного досвіду роботи, не володіє новітніми технологіями, більше того, поступається українському ДАТ «Чорноморнафтогаз», що входить у склад російського монополіста «Газпром».

Для довідки і порівняння:

ООО «Газпром добыча шельф» создано в 2008 г., как компания специализирующаяся на освоении шельфовых месторождений. 100% уставного капитала принадлежит ОАО «Газпром». Первым проектом компании является Штокмановское газоконденсатное месторождение, расположенное в центральной части шельфа российского сектора Баренцева моря. «Газпром добыча шельф» выступает также оператором Киринского месторождения в рамках проекта Сахалин-3.

ДАТ «Чорноморнафтогаз» було створене в 1979 році для освоєння вуглеводневих ресурсів Чорного та Азовського морів. Функціонує, як єдиний виробничо-господарський комплекс і проводить пошуково-розвідувальне та експлуатаційне буріння в межах шельфу Чорного і акваторії Азовського морів, здійснює будівництво морських стаціонарних платформ, підводних трубопроводів, розробку родовищ нафти та газу, транспорт видобутої продукції споживачам, а також підземне зберігання газу.

Енергонезалежність

18 березня Мінпаливенерго оприлюднило проект розпорядження Кабміну «Про затвердження плану заходів щодо ініціювання інвестиційного проекту «Поставка в Україну зрідженого природного газу й будівництво регазифікаційного терміналу». В подальшому, за заявою міністра палива та енергетики у Стамбулі, Уряд прийняв відповідну постанову.

“З урахуванням того, що Азербайджан і Грузія підписали будівництво терміналу зрідженого газу на березі Чорного моря, ми також прийняли рішення будувати у себе термінал зрідженого газу”, — сказав Ю. Бойко.

(www.epravda.com.ua)

Водночас, Мінпаливенерго продовжує переговори з російською стороною щодо обміну активами. Він має за мету отримати родовища в Західному Сибіру та поблизу Астрахані.

“... в Минтопэнерго Украины уточнили, что в процессе обсуждения сторон сейчас находятся вопросы, связанные с возможностью предоставления России доли в компании, занимающейся транспортировкой газа /“Укртрансгаз”/. Кроме того, в ведомстве отметили, что анализируется запрос “Газпрома” о праве продавать весь

газ на внутрішньому ринку України. При цьому в Минтопэнерго України говорять, що головна задача для них — це добитися оперативного контролю над местородженнями газу в Росії, способними забезпечити щорічну добутику і експорт на Україну не менше 30 млрд. кубометрів газу”.

(www.prime-tass.ru)

Висновок. Ідея терміналу зрідженого природного газу на чорноморському узбережжі не є новою і озвучувалась неодноразово, починаючи з 2004 року. Однак, прогрес не пішов далі попередніх техніко-економічних оцінок. Зараз спостерігається черговий рестарт цієї ідеї. Хоча нинішня цінова кон'юнктура на ринку СПГ є сприятливою для реалізації такого проекту в Україні, уявляється малоімовірним, щоб російськоорієнтований Уряд Азарова всерйоз планував його втілення. Є підстави вважати, що актуалізація тематики зрідженого природного газу здійснюється з метою схилення до більшої поступливості «Газпрому» в переговорному процесі щодо так званого “обміну активами”, від якого українська сторона прагне отримати родовища на території РФ. До того ж прив'язка проекту до слабко опрацьованої ідеї СПГ з Каспієм виглядає сумнівно, оскільки, економіка постачань СПГ починає бути ефективною на відстанях, що переважають відстані Чорного моря. Також Азербайджан стратегічно і технологічно не визначився щодо означеного проекту, зокрема, щодо зрідження чи стиснення газу, де активності української енергетичної дипломатії не відзначалося.

Обмін активами означає посилення енергетичної залежності України від Росії і не слугує цілям диверсифікації, зафіксованим в «Програмі диверсифікації джерел постачання нафти в Україну на період до 2015 року» (Постанова №1572 КМ України від 08.11.2006 р.), затвердженої Урядом В. Януковича. Це означає, що національний видобуток газу та нафти, який і так не отримує належного фінансування і динамічно знижується, буде приречений на подальший занепад, оскільки інвестиції будуть спрямовані на родовища в Росії.

Для довідки:

За 4 місяці 2010 року видобуток газу на 614,7 тис. тонн (або на 8,4%) менше ніж за 4 місяці 2009 року

(www.mpe.kmu.gov.ua)

Прозорість дій влади.

Забезпечення прозорості відносин в нафтогазовому секторі ніколи не було реальним пріоритетом діяльності державних органів влади України та суб'єктів господарювання. Внаслідок цього, функціонування сектору лишається недостатньо прозорим навіть для держави. Приклад з програвшем НАКу у Стокгольмському арбітражі є яскравим підтвердженням цього. Корупція в держапараті сприяє збереженню непрозорих відносин, які, у свою чергу, є живильним середовищем для тінювих та корупційних схем.

Тому не випадково, що експертна група Міжнародного енергетичного агентства у своїй роботі «Україна. Огляд енергетичної політики. 2006», зробленому в період прем'єрства В. Януковича, відзначила три пріоритетних напрями для країни:

Енергоефективність. Ціни. Прозорість.

“Більша прозорість енергетичних даних і ринкових правил сприятиме зростанню інвестицій і в результаті підвищенню конкуренції та якості обслуговування. Інший необхідний елемент прозорості — чіткі й сталі ринкові правила. Такі правила стимулюватимуть інвестиції та чесну конкуренцію в Україні.”

В 2009 році Україна задекларувала приєднання до Ініціативи забезпечення прозорості видобувних галузей (ІЗПВГ) Постановою №1098 від 30 вересня 2009 р. ІЗПВГ має на меті:

- забезпечити більш раціональне використання природних ресурсів;
- створити передумови для зниження рівня корупції у видобувних галузях;
- забезпечити участь громадянського суспільства у контролі над повнотою надходжень до державного бюджету від діяльності, пов'язаної з видобутком корисних копалин;
- підвищити рівень довіри громадськості до органів державної влади, які здійснюють управління видобувними галузями;
- покращити інвестиційний імідж та привабливість країни.

Крім того, передбачалось, що участь в Ініціативі забезпечення прозорості видобувних галузей може бути врахована у методиці розрахунку суверенного кредитного рейтингу країни.

Нинішній Уряд демонструє байдужість до Ініціативи забезпечення прозорості видобувних галузей. Рівень прозорості компаній сектору видобутку вуглеводнів в Україні є близьким до нульового (непрозорість). Ігноруюче сприйняття ІЗПВГ на рівні суб'єктів господарювання корелюється з негативною динамікою індексу сприйняття корупції в Україні. За рейтингом «Transparency International 2002 – 2009», Україна з 84 позиції у 2002 році скотилась до 146 у 2009 році.

Висновок. Ситуація з прозорістю в газовому секторі має чітку тенденцію до погіршення. У випадку ігнорування українською стороною вимог щодо забезпечення належного рівня прозорості вуглеводневого сектору, включно з подальшими кроками в рамках Ініціативи забезпечення прозорості видобувних галузей, співробітництво з міжнародними фінансовими інститутами може ускладнитися. Рішення щодо виділення кредитних ресурсів з боку МВФ може мати тільки політично обумовлений характер. Реалізація партнерства з європейськими компаніями виглядає проблематичною, особливо на тлі намірів Уряду до більш тісної інтеграції із зовнішнім постачальником-

монополістом, що не є учасником ініціатив прозорості. Непрозорість збільшує рівень недовіри до нафтогазового сектору України. Його середовище продовжуватиме лишатися живильним для корупційних схем, шахрайських обладок з вимиванням коштів корпоративних бюджетів, неефективним та нецільовим використанням матеріально-технічних та енергетичних ресурсів.

Зовнішня енергетична політика

Зовнішня енергетична політика Уряду Азарова, здійснювана Мінпаливенерго, зазнала фіаско на російському напрямку. Готовність Уряду обговорювати питання злиття, а фактично, поглинання «Газпромом» «Нафтогазу», яка, за задумом, передбачала схилення РФ до відмов від реалізації «Південного потоку» наштовхнулася на однозначну реакцію РФ. Це призвело до достатньо категоричної заяви з українського боку:

“Южный поток” однозначно не входит в интересы Украины, и мы заинтересованы в том, чтобы наша ГТС больше была загружена. А появление конкурентов, которым является “Южный поток”, является угрозой нашим национальным интересам в газовой сфере”, — заявив міністр Ю. Бойко, який раніше не був помічений в критичних висловлюваннях щодо російських партнерів.

(www.utro.ua)

Висновок. Успіхи на європейському напрямку відсутні. Частота зустрічей з європейськими колегами значно менш інтенсивна. Вступ «Нафтогазу» до «Єврогазу» є швидше своєрідною PR-акцією, що має демонструвати збереження європейського напрямку співробітництва. Водночас, реальне співробітництво здійснюється тільки з російською стороною в режимі непрозорої човникової дипломатії.

Зовнішня енергетична політика стала вочиною Мінпаливенерго. МЗС відіграє декоративно-бутафорську функцію. Перший віце-прем'єр не демонструє належного впливу в енергетичному секторі.

2.2. Висновки нафтового сектору.

У свої перші сто днів Уряд не продемонстрував нових очевидних зрушень щодо позитивних змін у нафтовому секторі. Питання нафти частіше перебувало у тіні газових проблем. Пришвидшилось падіння обсягів видобутку, транспортування, переробки нафти та капіталовкладень у галузь. Уряд, попри великі очікування в Україні та за її межами, не зумів сформулювати цілісне бачення стану справ у нафтовій галузі і окреслити пріоритети та напрямки руху для подолання негативних, у тому числі кризових, явищ в нафтовому секторі.

«103 дні нової влади: нафтогазовий гамбіт?» (www.epravda.com.ua)

Стратегія, реформи, інвестиційний клімат

Діюча енергетична стратегія України до 2030 року не функціонує з початку її створення. Окрім цього, стратегія вже не враховує змін стратегій та політики у сфері енергетики сусідніх держав і загальних світових тенденцій в післякризовий період. Суспільству від держави не було запропоновано жодних серйозних, конструктивних думок. Мас-медіа досить скупо описують події в нафтовому секторі. Найбільшу увагу привернули до себе боротьба за Кременчуцький НПЗ і одвічна проблема: ціна-якість на ринку моторних палив. Парламент не знайшов часу для розгляду довгоочікуваних змін до закону про розподіл продукції.

«Росія хоче повернути Кременчуцький НПЗ» (www.4post.com.ua)

«Росія просить Україну подумати про повернення Кременчуцького НПЗ» (www.mynews-in.net)

«Кременчуцький НПЗ хочуть повернути державі» (www.epravda.com.ua)

Висновки. Грамадськість України не отримала від Уряду у перші його 100 днів принаймні серйозних коментарів щодо планів створення стратегічних запасів нафти і нафтопродуктів, диверсифікації постачань нафти та нафтопродуктів, реалізації попередніх розпоряджень Мінпаливенерго про перехід із січня 2011 р. до використання моторних палив відповідно стандартів Євро-4, реанімації нафтопродуктопровідного транспорту, підходів до пошуку і освоєння нафтогазових родовищ Азовського та Чорного морів.

Основні показники розвитку нафтової галузі до червня 2010 року

(www.mpe.kmu.gov.ua)

У травні 2010 р. в Україні видобуто нафти з газовим конденсатом на 33,6 тис. тонн (10,1%) менше, ніж у травні 2009 р. Обсяги видобутку нафти з газовим конденсатом протягом 5 місяців 2010 року зменшились на 204,8 тис. тонн (12,2%) у порівнянні з аналогічним показником 2009 р.

У травні 2010 р. на НПЗ України поставлено 723,5 тис. тонн нафтової сировини, що на 116,5 тис. тонн (13,9%) менше, ніж у травні 2009 р. Протягом 5 місяців 2010 р. на НПЗ поставлено 4594,7 тис. тонн нафтової сировини, що на 84,9 тис. тонн (1,9%) більше аналогічного показника 2009 року.

Протягом 5 місяців 2010 р. обсяги транспортування нафти підприємствами магістральних нафтопроводів зменшились, порівняно з аналогічним періодом 2009 р., на 4343,2 тис. тонн (25,4%) і склали 12 729,4 тис. тонн. Частка транзитного обсягу нафти в загальному обсязі склала 68%.

Висновки. Відсутність стратегії розвитку нафтової галузі та достатніх умов для її ефективного інвестування призвели до виснаження державних нафто- та газовидобувних підприємств. Негативну роль відіграють популістська цінова політика щодо реалізації газу власного видобутку та непрозора процедура закупівлі матеріалів, обладнання та послуг, що вимиває із вказаних підприємств значні обігові кошти. Недосконала податкова політика мотивує імпорт нафтопродуктів в Україну і блокує розвиток власної нафтопереробки. Нафтотранспортна галузь втратила будь-яку стратегію і страждає від внутрішньої міжкланової боротьби.

Енергонезалежність

Все, що можна віднести до диверсифікації постачання нафти в Україну, звелось до сукупі інформації стосовно перших тонн нафти, видобутої в Єгипті, та перших сотень тон азербайджанської нафти, що постачалась до Кременчуцького НПЗ з Чорного моря при реверсивному використанні Придніпровської системи магістральних нафтопроводів. Ці процеси були розпочаті ще за попереднього Уряду.

Висновок. Енергонезалежність в питаннях диверсифікації джерел і маршрутів постачання нафти з інших країн та збільшення власного видобутку не визначена Урядом в якості пріоритетних завдань у перші 100 днів його діяльності.

Прозорість дій влади

Влада визнає, що збільшення прозорості у діяльності нафтогазового комплексу та чіткі й сталі ринкові правила стимулюватимуть інвестиції та чесну конкуренцію в Україні. Але Урядом не задекларовано, яким чином він досягне очікуваних позитивних змін у нафтовій галузі.

Висновок. Закритість інформації щодо діяльності «Укрнафти», «Укртранснафти», «Чорноморнафтогазу», інших нафтових підприємств із затягуванням процесів розв'язання їх внутрішніх і зовнішніх проблем не йде на користь енергетичній галузі і розвитку країни в цілому.

Кадрові призначення

Кадрові призначення мають явно тенденційний характер, що говорить про чіткий розподіл енергетичного ринку політичними та олігархічними силами, що прийшли до влади. Професійні якості топ-менеджерів сьогодні не в ціні з усіма впливаючими наслідками.

Зовнішня енергетична політика

Зовнішня енергетична політика у нафтовій сфері має тенденцію до зближення з монополістами нафтового ринку із Росії. Офіційних коментарів з цього приводу Уряд уникав, за винятком питань щодо власності на Кременчуцький НПЗ і загальних фраз стосовно майбутнього нафтотранспортної системи України.

Висновок. Західний вектор у зовнішній політиці в нафтовій галузі помітно ослаб. Нової системної політики ще не сформовано.

Загальний висновок. Недієздатність закону про розподіл продукції, поганий інвестиційний клімат, непрозорість і виснаження фінансових ресурсів державних нафтогазовидобувних компаній України стали основною причиною тенденцій спаду видобутку нафти й газового конденсату. Втрати обсягів транспортування нафти в системі магістральних трубопроводів із завантаженням системи на приблизно 25% від вхідних потужностей, перспектива введення в дію Росією Балтійської трубопровідної системи-2 (БТС-2) у 2011-2012 рр., за відсутності чіткої власної стратегії ВАГ «Укртранснафта», не залишають шансів на її подальше самостійне існування, за умови, що проектне використання нафтопроводу «Одеса-Броди» і надалі буде заблоковане реверсом. Вже сьогодні паралельно цьому нафтопроводу залізницею транспортується нафта від Одеси до Мозира з перспективою розвитку потоку до 8 – 9 млн. тонн нафти на рік, яка не має бути втраченою.

Окремої уваги вимагає українська нафтопереробна галузь. Вимоги до якості моторних палив на ринку зростають, продукція більшості НПЗ на території України стає не конкурентоздатною, особливо за умов реалізації наказу Мінпаливенерго України про перехід з січня 2011 р. на стандарти палив Євро-4. Через відсутність достатніх умов для модернізації діючих НПЗ або будівництва нових, Україна все більше завозитиме готової продукції з усіма невтішними наслідками.

Відсутність серйозних стратегічних запасів нафти та нафтопродуктів в Україні роблять економіку держави надто вразливою за надзвичайних ситуацій.

За перші 100 днів діяльності нового Уряду ми не отримали офіційної інформації, яка б демонструвала готовність Уряду планово і системно вирішувати нагальні проблеми нафтової галузі.

2.3. Висновки сектору електроенергетики

Виконання завдань Енергетичної стратегії

Не дивлячись на заяви про наявність програм і команди для їх виконання, при затвердженні Урядом, за період, що минув з часу формування теперішнього Уряду, важливих рішень у плані реалізації стратегії розвитку електроенергетики, передбаченого Енергетичною Стратегією України, не було прийнято.

✓ Не сплановані розробка, передбачених Енергетичною стратегією України на період до 2030 року, Програм за видами діяльності, зокрема, «Програми розвитку теплових електростанцій, поновлювальних джерел енергії та енергозбереження і забезпечити виконання цього плану»;

✓ Не визначений порядок корегування Енергетичної стратегії, як це передбачено у її прикінцевих положеннях;

✓ Не розроблений план робіт в електроенергетиці на 2010-2015 рр. (як це було зроблено на 2005-2010 рр. для всіх галузей, зокрема зроблено на 2010-2015 рр. для магістральних електромереж України);

✓ Не створено робочу групу, для моніторингу реалізації Енергетичної стратегії та корегування базових показників Енергетичної стратегії станом на 01.01.2010 р., після чого можна було б розглядати пропозиції щодо корегування Енергетичної стратегії України.

До умовного позитиву можна віднести, хіба що, заяву першого віце-прем'єр-міністра А.Клюєва, який вважає, що в Енергетичній стратегії обов'язково треба переглянути показники розвитку поновлювальних джерел енергії. Реальним позитивним кроком Уряду була б розробка відповідної Програми з цього питання. До речі, концепція такої програми була розроблена у 2007 р. Мінпаливенерго, і вона передбачає збільшення використання поновлювальних джерел енергії у 2030 р. із 57 млн.т у.п., передбачених Стратегією, до 101 млн.т у.п.

Висновок. За 100 днів діяльності Уряду не прийнято жодного документу, що підтверджував би намагання Уряду реалізувати завдання Енергетичної стратегії в секторі електроенергетики. Індикативні показники Стратегії, що мають план виконання з розбивкою по роках на 2010 в документах Мінпаливенерго, не означені.

Реформи і регулювання електроенергетики

За 100 днів своєї діяльності Урядом не було зроблено кроків щодо приватизації енергооб'єктів. Це може свідчити, з одного боку, про можливу виваженість у прийнятті рішень з цих питань, а з іншого, що більш вірогідно — невизначеність “розподілу” об'єктів між потенційними їх власниками.

Позитивним, можна вважати, стриманий підхід до запровадження ринку прямих договорів між виробниками і споживачами електроенергії, впровадження якого інтенсивно пропагується і лобіюється окремими лобістськими групами найвпливовіших споживачів протягом останніх років.

Разом з цим, дії Уряду, щодо мінімізації негативних наслідків від запровадження прямих договорів на купівлю електроенергії, є частковими і несистемними. Ключові проблеми залишаються нерозв'язаними. Зокрема:

- ✓ Не забезпечено створення в країні єдиної системи обліку енергії в реальному часі на всьому ланцюгу — від її виробництва до споживача;
- ✓ Не підготовлені проекти законів прямої дії, щодо правил нових ринків, які створюються при запровадженні прямих договорів;
- ✓ Не відхилений задекларований при попередньому Уряді варіант запровадження ринку прямих договорів для певної частини споживачів, оскільки така схема не може стати пілотною для повного впровадження прямих договорів. Але вона обов'язково стане корупційною, як схема ручного управління. Адже, визначення, хто саме потрапить до частки “ощасливлених” споживачів, які отримають право скупити дешеву енергію, робить “хтось”, а не ринок.

Поза увагою Уряду лишається той факт, що з урахуванням великої різниці собівартості енергії, виробленої на АЕС, ГЕС і ТЕС, Україну чекає розпродаж дешевої енергії “потрібним” компаніям і різке підвищення тарифів для решти споживачів, у т.ч. для населення. При цьому, вилучені від зростання тарифів кошти, підуть не на розвиток енергетики чи її ефективності, а на збагачення посередників чи “потрібних” компаній, що скупили дешеву енергію.

Важливими для електроенергетики є підготовлені у ц.р. НКРЕ і підтримані Урядом регуляторні документи, такі як нова редакція правил користування електроенергією, зміни до переліку органів ліцензування та документів, які додаються до заяви про видачу ліцензій, про порядок реєстрації об'єктів електроенергетики, що використовують альтернативні джерела енергії тощо.

Негативним наслідком діяльності 100 днів Уряду є відхилення проекту Постанови НКРЕ про внесення змін до Методики розрахунку вартості робіт з підключення електроустановок споживачів до електромереж. Це призвело до того, що і надалі залишилася нерозв'язана проблема, як енергопостачальних організацій, так і потенційних споживачів.

Висновок. За 100 днів своєї діяльності Уряд не приступив до реформування ринку електроенергетики. Всупереч гучним заявам про команду професіоналів, готову Програму реформ. Виявилось що Програми немає і немає системних дій для підготовки до реального реформування. Саме тому, позитивна пасивність щодо переходу на прямі договори купівлі електроенергії межувала із негативними діями, як то відхилення

проекту Постанови НКРЕ про внесення змін до Методики розрахунку вартості робіт з підключення електроустановок споживачів до електромереж.

Тарифна політика

Діючий Уряд продовжив популістську політику своїх попередників протягом всіх років незалежності України, щодо тарифів для населення на електроенергію, на газ, комунальні послуги та ігнорування елементарних економічних законів. Затвердження тарифів, що не покривають затрат на виготовлення продукції та її продаж, зупинили розвиток цілих галузей електроенергетики і довели технічний стан більшості енергооб'єктів до критичного, а саме теплових електростанцій. Поза увагою Уряду залишилися ситуація, коли в угоду інтересів постачальників вугілля генеруючі компанії зобов'язували брати непосильні кредити для оплати за паливо.

Як наслідок, електростанції НАК «Енергетична компанія України» у I кварталі 2010 р., продавали свою продукцію нижче собівартості.

В цій ситуації НКРЕ підготувала проект постанови про внесення змін до Порядку визначення роздрібних тарифів на електричну енергію, яким передбачено поетапне підвищення тарифів для населення, які в даний час покривають 27-28 % собівартості електроенергії. Однак, Уряд не підтримав прийняття такого рішення.

Висновок. За 100 днів діяльності Уряд не прийняв економічно обґрунтоване рішення щодо формування тарифів на електроенергію для населення і відміни пільгових тарифів для наближених до влади компаній (виробництв), що є головною передумовою ліквідації заборгованості генеруючих компаній і розвитку галузі. Як наслідок, занепад підприємств, що генерують електроенергію, втрату експортних можливостей держави в цьому секторі енергетики.

Дії Уряду, в плані розвитку ядерної енергетики, орієнтовані виключно на Росію, і тим самим відхиляється задекларована в минулому орієнтація на досягнення диверсифікації постачання ядерного палива.

Таким чином знімається питання про енергетичну незалежність в цілому в електроенергетиці, оскільки на АЕС виробляється біля 50% електроенергії України. Така ж перспектива і в електроенергетиці в цілому, якщо будуть прийняті запропоновані російською стороною «Умови роботи ЕЕС Росії і ОЕС України».

В «Умовах», зокрема, передбачається проведення “Єдиної” політики у взаємовідносинах з енергосистемами інших держав і в спільному розвитку, та експлуатації існуючих та тих, що будуються.

Тобто мова йде про проведення “єдиної” політики, що в умовах реальних взаємовідносин на сучасному етапі буде означати проведення російської політики у взаємовідносинах з енергосистемами інших держав.

Українська електроенергетика та ядерна енергетика є самодостатніми та незалежними від інших країн (за винятком постачання ТВЕЛ-ів для АЕС) галузями ТЕК, здатними не тільки забезпечити країну електроенергією, але і експортувати до 15-25 млрд. кВт/рік електроенергії в західному напрямку.

Саме з цією метою створено так званий острів Бурштинської ТЕС, з якого можна експортувати до 4 млрд. кВт/рік та заплановано об'єднання ОЕС України з європейською енергосистемою ЦСТЕ. Але в програмі Уряду, немає цього заходу, хоча в програмі Президента «Україна для людей», задекларовано «необхідність зміцнення позицій вітчизняного виробника на конкурентних зовнішніх ринках».

Ще важливішим, ніж експорт енергії, фактором інтеграції з енергосистемою Європи, є модернізація енергетичних об'єктів України та приведення їх до рівня європейських стандартів, а саме, масштабна модернізація національного виробництва, передбачена національною програмою Президента України.

За час своєї діяльності, Уряд Азарова не розробив державну програму інтеграції ОЕС України до енергетичного об'єднання європейських країн, не забезпечив необхідну модернізацію теплових електростанцій та систем регулювання в ОЕС України. Також відсутня публічна позиція щодо паралельної роботи енергосистем Росії та України, яка забезпечила б паритет інтересів на даному етапі паралельної роботи обох країн і дозволила обом країнам самостійно реалізовувати програму об'єднання з європейською енергетичною системою об'єктів електроенергетики для експорту - переміщення (транзиту) електроенергії в інші країни.

Позитивним і неочікуваним фактом за 100 днів діяльності Уряду є те, що українська делегація не підписала документи про створення спільного енергоринку СНД, про транзит електроенергії та ряду інших документів на засіданні електроенергетичної ради СНД (м.Угліч, Росія, 25.05.2010р.). Непідписання цих документів аргументувалось тим, що вони суперечать українському законодавству.

Висновок. Враховуючи наявність власного палива, його ціну, обсяги дешевих гідроресурсів, можна зробити висновок, що Україна може самостійно виходити на експорт електроенергії. Тому ініціативи російської сторони про «Створення спільного російсько-українського підприємства, для здійснення експорту електроенергії з ОЕС України», є такими що не відповідають національним інтересам України і подальші переговори з цього питання повинні бути припинені. Прийняття угод про паралельну роботу стане для України не лише кінцем економічної вигоди від можливого експорту енергії, але й початком відновлення залежності внутрішнього енергопостачання від Росії.

2.4. Висновки сектору «Енергозбереження, енергоефективності та альтернативних джерел енергії»

Енергетична стратегія України містить цілий розділ, присвячений енергозбереженню та альтернативним видам енергії. Така увага зрозуміла і обґрунтована. Україна володіє чи не найбільшими в Європі можливостями відновлювальних джерел енергії, а за ресурсом біопалива не має собі рівних. При системній і цілеспрямованій роботі Уряду, щодо використання цих можливостей, ми могли б значно скоротити обсяги імпорту дорогого природного газу, суттєво покращити платіжний баланс держави, і що найголовніше, зміцнити власну енергонезалежність.

Разом з тим, добрі акценти щодо використання альтернативної і відновлювальної енергетики в Енергетичній стратегії, залишались для Уряду тільки гарними побажаннями, не пов'язаними з пріоритетами КМУ та Мінпаливенерго. Для підтвердження, наведу факт. Засідання Колегії Мінпаливенерго 29.04.2010 року. Розглядалось питання «Про підсумки проходження підприємствами ПЕК осінньо-зимового періоду 2009/2010 року та заходи, спрямовані на забезпечення належної підготовки до осінньо-зимового періоду 2010/2011 року».

У підсумковому документі — рішенні Колегії із 20 пунктів постановляючої частини, жодного слова про альтернативну та відновлювальну енергетику.

Тобто в документі, що фокусує основні напрямки діяльності міністерства при підготовці до осінньо-зимового опалювального сезону, навіть згадки про предмет діяльності немає. Це суттєво збільшує ризики досягнення запланованої в Енергетичній стратегії 20% генерації електричної енергії з використанням альтернативної та відновлювальної енергетики до кінця 2030 року.

Енергозбереження.

Про енергозатратність української економіки не говорить хіба що лінивий. Урядовці майже з гордістю називають дані, що енергоємність одиниці українського ВВП в 4 - 4,5 разів вища, за відповідні європейські показники. Завдання для Уряду щодо енергозбереження чітко прописані в Енергетичній стратегії України. Так, розділ 7 пункт 7.1.2 ставить задачу про скорочення на 51% питомої ваги енергоспоживання в одиниці ВВП. За період моніторингу ми почули двічі висловлювання Прем'єр-міністра з цього питання. Можна констатувати, що проблема для Уряду зрозуміла. Була прийнята Державна цільова економічна програма енергоефективності на 2010-20145 роки, затверджена Постановою КМУ від 01.03.2010 року №243. Відповідальним виконавцем якої визначено НАЕР. Разом з тим, реальні дії Уряду на скорочення надмірного енергоспоживання відсутні. Але в жодному наказі Мінпаливенерго про цю проблему немає згадки. Не згадується проблема енергозбереження і в документах

Колегії міністерства від 29.04.2010 року «Про підсумки проходження підприємствами ПЕК України осінньо-зимового періоду 2009/2010 року та заходи, спрямовані на забезпечення належної підготовки до осінньо-зимового періоду 2010/2011 року». Міністерство ЖКГ обмежилось поданням пропозиції до НАЕР для фінансування через програми Світового банку. І це в той час, коли в комунальній теплоенергетиці 76% тепла генерується через спалювання дорогого імпортного газу, коли в системі господарства, більше 5 тис котлів з коефіцієнтом корисної дії меншим 70%.

Тарифна політика.

За 100 днів діяльності Уряду узгодженої політики, щодо затвердження економічно-обґрунтованих тарифів, не було. Міністерство ЖКГ через заяви міністра постійно наголошувало про неможливість підняття тарифів для ЖКГ, в той час як Мінпаливенерго наголошувало на необхідності беззбиткової роботи НАКу та затвердження тарифів на генерацію тепла для комунальних підприємств на рівні, що покриває собівартість. Як наслідок, Уряд продовжив політику популізму попереднього Уряду, погіршуючи фінансовий стан НАКу. Пропозиції (в тому числі і від Альянсу), щодо встановлення реальних тарифів з одночасною посиленою дотаційною політикою для малозабезпечених громадян через додаткову комунальну дотацію, залишились поза увагою. Як наслідок, економічна мотивація для впровадження альтернативних і відновлювальних джерел енергії відсутня. Якщо ціна на природний газ встановлюється на рівні ціни дров, то економічних підстав для споживача економити енергоресурс чи запроваджувати альтернативи немає. Основну увагу в частині тарифної політики Міністерство ЖКГ зосередило на формуванні національного регулятора. Це важливий і позитивний крок, але результат можна очікувати не раніше наступного року.

Висновок. Новий Уряд, за 100 днів своєї діяльності, не має чіткої стратегії по впровадженню енергоефективних реформ в різних галузях економіки країни, що повинні забезпечити суттєве скорочення енергоспоживання та зниження енергозатратності бюджетної сфери, промисловості та домогосподарств. Такий висновок впливає з аналізу першочергових документів, прийнятих новою владою, та тематичних заяв, зроблених високопосадовцями, які відповідають за дані напрямки економіки України.

В Уряді, очолюваного М. Азаровим, питання збереження енергії, ефективного використання енергоресурсів, розвитку відновлювальних та альтернативних джерел енергії не є пріоритетними, невідкладними і стратегічно-значущими.

Уряд виявився не готовим приймати непопулярні, але необхідні для економіки держави рішення. Це, зокрема, стосується питання тарифної політики щодо

енергоносіїв для теплокомуненерго, населення та бюджетних організацій. Завдяки цьому, впроваджується тенденція екстенсивного розвитку України в енергетичній галузі, поруч з інтенсивним розвитком майже в усіх сусідніх країнах, починаючи з країн Європи і закінчуючи Росією та Білорусією.

За 100 днів своєї діяльності Уряд продовжував політику подвійних підходів, коли заяви та обіцянки досить різке контрастують зі зробленими реальними справами та підписаними документами. Особливо це стосується взаємовідносин зі своїми колегами з-за кордону. “МОДНІ” висловлювання на цю тематику, які робили керівники Уряду, зокрема Прем’єр-міністр М. Азаров, та профільні міністри в своїх публічних виступах або на зустрічах з закордонними “поважними” гостями, так і залишаються нереалізованими побажаннями без конкретної відповідальності конкретних виконавців.

Продовжується тенденція розробки важливих енергоефективних документів без залучення незалежних фахівців та без прозорого обговорення.

3. Заходи в рамках проекту: прес-конференція та круглий стіл, запитання журналістів, відповіді та коментарі експертів

14 червня 2010 року в приміщенні УКРІНФОРМу Альянс «Нова Енергія України» за підтримки Міжнародного Фонду «Відродження» провів прес-конференцію та круглий стіл: «100 днів Уряду. Моніторинг прозорості дій влади в енергетичному секторі та відповідності енергетичній безпеці України».

Експерти: Валерій Боровик — голова правління Альянсу «Нова Енергія України»; Олександр Тодійчук — президент Київського міжнародного енергетичного клубу (Q-club); Михайло Гончар — директор енергетичних програм Центру «НОМОС»; Геннадій Рябцев — заступник директора Науково-технічного центру «Психея».

На круглому столі відбулося експертне обговорення діяльності Уряду протягом 100 днів, моніторингу прозорості дій влади в енергетичному секторі та відповідності принципам забезпечення енергетичної безпеки.

Під час круглого столу відбулася презентація проведеного моніторингу роботи 100 днів Уряду та виступи провідних експертів та представників ЗМІ. Круглий стіл був орієнтований на ініціювання діалогу в професійних колах та між експертами і журналістами щодо стану прозорості та виконання нормативних документів.

В рамках прес-конференції, за участі експертів, журналістів та спеціалістів енергетичної галузі, відбулося підведення висновків моніторингу роботи 100 Днів Уряду та висвітлення цього проекту в ЗМІ для широкої аудиторії.

Запитання журналістів, відповіді та коментарі експертів:

1. Тімур Душко, «Дорожная Газета»:

Перше. Чи правильно я зрозумів з Ваших слів, що введення нових блоків Хмельницької АЕС — призведе до кризи в енергозбереженні?

Друге. Обленерго практично приватизовані, знаходяться в приватних руках. Основні споживачі-населення не є акціонерами. Чи можлива націоналізація Обленерго?

Валерій Боровик:

Перше: Ви знаєте чому у нас такий низький тариф на електроенергію. Чому всі розказують яка високорентабельна і прибуткова ядерна енергетика? Тому що у нас в тариф не закладаються гроші на повний виробничий цикл. Не закладаються гроші на утилізацію. В цьому сама головна проблема. Наприклад в країнах ЄС та США в тарифі на електроенергію закладені витрати на майбутню утилізацію. В Україні цього не роблять. Тобто всю відповідальність за виконання робіт по виведенню станцій з експлуатації після завершення їх термінів роботи ми перекладаємо на наступні покоління. Ось звідки міф про супервигідність і дешевизну ядерної

енергетики. Ядерна енергетика рентабельна, тому і будуються нові енергоблоки у різних країнах. Але вона не буде такою високорентабельною, якщо будуть враховані у тарифі витрати на утилізацію. Ядерному лобі в Україні вдається затверджувати

тариф без врахування витрат на утилізацію, звідси і високоприбутковість.

Друге: В будь-якій галузі, в тому числі і в атомній енергетиці, є така річ, як мінімізація залежності від монопольного постачальника. Попередніми Урядами були прийняті рішення про те, що зробити альтернативу російському ядерному паливу. Зробити диверсифікацію. Запроваджувались тестові випробовування, щоб пізніше проаналізувати їх і зробити висновки щодо можливості запровадження в Україні альтернативного джерела ядерного палива. Хоча б на 10-15% ринку. Це був перший крок. Але на сьогоднішній день, реально можливу альтернативу потихеньку відтісняють. Йде повернення до монополізації, до єдиного джерела поставки ядерного палива з усіма можливими негативними наслідками.

Нам треба вчитись все ретельно рахувати. І можливо після цього замість будівництва нових чи реконструкції діючих стратегічних енергетичних об'єктів, на які ми шукаємо гроші, краще витрати вдвічі-втричі менше на альтернативне паливо, на енергоефективність та енергозбереження. Саме це є стратегічним вирішенням завдання щодо нашої енергонезалежності. Більше економити і менше витратити. Це також питання нашої загальної безпеки, тому що ми маємо вже приклад Чорнобиля. І тому потрібно думати, що розвивати для того, щоб бути енергонезалежним.

Олександр Тодійчук:

Стосовно АЕС. В недалекому майбутньому нас чекає великий дефіцит генеруючих потужностей. Більша частина технологічного обладнання теплових та АЕС відпрацювали свій технічний ресурс і через декілька років почнуть виводитись з експлуатації. Сьогодні практично не вкладають достатніх коштів ні в теплові, ні в атомні станції. Термін їх експлуатації можна дещо подовжити, але для цього теж потрібні немалі кошти і час для проведення необхідних робіт. Якщо це не розпочати робити зараз, то вже через кілька років у нас буде дефіцит

електроенергії навіть для власних потреб. На це треба зважати. І будівництво нових блоків на атомних електростанціях може стати одним із вирішень вказаної проблеми. Але і ці питання мають розв'язуватись у рамках системних державних програм і нової енергетичної стратегії України.

Михайло Гончар:

Я думаю, що ще свого слова не сказав Державний комітет ядерного регулювання, який має зробити висновки на предмет відповідності існуючих будівельних конструкцій умовам, при яких туди може бути вмонтовано ядерний реактор. Значною мірою, цей проект будівництва двох нових енергоблоків є результатом інерції рішень з минулого.

Також постає питання: а скільки нам потрібно енергії? Відповіді немає на це питання. Якщо Уряд виходить з того, що Україна буде експортувати надлишок електроенергії, тоді він нашофхується на іншу проблему —

недостатності трансмісійних потужностей, щоб передати цю електроенергію на експорт в країни ЄС. Поки що в ній є потреба, але знову ж таки, от ми троє тут присутніх були учасниками 5-го Київського діалогу у Берліні наприкінці квітня, і там німецькі експерти абсолютно чітко висловилися щодо цього. Українці, якщо ви розрахуєте, що ваші надлишки електроенергії автоматично потраплять до ЄС, де нібито існує її дефіцит, то ви помиляєтесь. Поки цей цикл будівництва пройде, а це років п'ять, як мінімум, то ситуація на європейському ринку зміниться. Німеччина, реалізуючи цю програму, 20:20:20, матиме сама надлишок енергії, яку буде експортувати. І звичайно, якщо ми візьмемо центральноевропейські країни, розташовані між Німеччиною і Україною, то я певен, що вони візьмуть більш дорогу, але стабільно експортовану німецьку електроенергію, аніж більш дешеву, але політично-ризикову українську.

Я вже не говорю про інші ризики, які пов'язані з російським чинником, коли росіяни хочуть використовувати наші трансмісійні потужності для транзиту своєї електроенергії, внаслідок чого вона просто займе нішу українського електричного експорту на ринку ЄС, бо є більш дешевою.

Тепер, що стосується питання по свердловинах, яке ви підняли. Я погоджуюсь з Вами, передусім потрібно було б ставити питання їх інвентаризації. Це мало б бути і в програмі Уряду, і в програмі, так званих, президентських реформ, але цього ви там не знайдете. Я не виключаю того, що ми будемо бачити таку цікаву тенденцію, що видобуток нафти і газу в державному секторі, тобто це дочірні НАКу, буде стрімко падати, а в приватних компаній буде зростати. Але в цілому в Україні зростання не буде, буде просто перерозподіл. І в цьому плані ми бачимо, що Уряд — ні пари з вуст. Механізми, пов'язані з функціонуванням системи національної безпеки не функціонують, а виконують замовлення конкретних олігархічних груп.

Геннадій Рябцев:

Стосовно Обленерго. Як сказав Михайло Гончар, націоналізація не допоможе, ми не Ірак і не будь-яка інша азійська чи латиноамериканська країна, яка це може зробити. Тобто у нас немає диктатора і немає підтримки з боку сил армії. Але держава повинна обов'язково проводити контроль за діяльністю і Обленерго і Облгазів, а саме за виконання зобов'язань взятих власниками під час приватизації і виконанням ними вимог споживачів. І тут дилема. Рішення Стокгольмського арбітражного суду — повернути 11 млрд. м3 газу? Мені телефонували з Московського радіо, їх цікавило питання, чи будемо ми виконувати рішення суду. З одного боку це судові рішення, яке Україна як держава має виконувати. А з іншого боку чи реально це рішення виконати? Ні, не реально, тому що вийняти 11 млрд. м3 з українського балансу — це означає обвалити внутрішнє постачання газу. Ці питання просто не вирішуються. Головна проблема в тому, що діючий Уряд виконує замовлення не держави Україна, а замовлення окремих олігархічних груп. Тому і виникають такі проблеми, з якими ми не знаємо, що робити далі.

2. Тімур Душко, «Дорожня Газета»:

Виходить, що ми маємо два можливі варіанти вирішення проблеми з РосУкрЕнерго. Продовжувати діяти так, як діє теперішній Уряд і тоді вилучити з Конституції положення про те, що надра належать народу, або не міняти Конституцію і почати діяти в інтересах української держави. Чому народ не приймає в цьому участь?

Олександр Тодійчук

Будемо сподіватись, що Уряд згадає, що він є українським Урядом і почне в цьому питанні діяти в інтересах держави. Зрештою, це легше, ніж змінювати Конституцію.

3. Олег Нікішов, UBR:

Запитання напевно до всіх. Стосовно лобі альтернативної енергетики. Чому немає просування інтересів цього сектору. Можливо використання альтернативної енергетики є не вигідним з економічної точки зору і ви не можете зацікавити бізнес цією справою? Або це влада і бізнес є недолугі і недалекоглядні.

Валерій Боровик:

Ви попали в точку. Я біля двох років переконую своїх колег, які працюють в цьому секторі, що нам потрібно створювати таке лобі. Але в чому питання? Коли створюється лобі? Коли в цьому зацікавлений рентабельний бізнес. Коли почався бізнес альтернативної енергетики, наприклад в Німеччині? Тоді, коли відомі нам шість студентів почали жбурляти каміння в поліцію в Німеччині, коли почали проводити мітинги і блокувати побудову нових АЕС. На цій хвилі до парламенту прийшла партія зелених і створили зелений тариф. Але в Німеччині політичні сили і її керівники, незалежно від того до якого лобі вони відносяться, дивляться стратегічно на своє майбутнє. Є економіка, але бракує певних ресурсів. А які замітники можуть бути використані? Це вітер, сонце, можливо мала гідроенергетика. Зробили аналіз. Відпрацювали програму впровадження альтернативних джерел енергії. Перший закон про зелений тариф був на двох сторіночках. З нього стартувала вітроенергетика в Німеччині. Ми цей закон переклали на українську мову і передали до команди Ключова. Після цього були прийняті рішення по державну підтримку цього сектора. Ключова ідея цього закону — якщо ти використовуєш альтернативні джерела енергії, то тобі держава компенсує певну суму, щоб ти мав заробіток. Тому що собівартість альтернативної електроенергії, вища від традиційної. Тобто держава прийняла стратегічне рішення про перехід на альтернативні джерела енергії. Після цього з'явився серйозний бізнес. На сьогоднішній день, наприклад, побудувати вітропарк в Криму, над яким ми працюємо, на 400 мВт, коштує близько 600 млн. євро. Більше 200-300 млн. євро прямих інвестицій в Україну в енергетичний сектор ще не приходило. Сьогодні вітроенергетика стала бізнесом великих компаній, бо це дорогі проекти.

Як підсумок відповіді на ваше питання можу сказати: реальний лобізм буде тоді, коли з альтернативної енергетики можна буде робити серйозний бізнес.

Після прийняття ВР закону про зелений тариф, придуть серйозні компанії, з якими не можна буде не рахуватися. І тоді виробники простимулюють створення відповідного лобі, систему, яка є в інших країнах. Тоді Уряд не зможе діяти так як діє зараз, наприклад по газу. Був контракт на 33 млрд. м3 газу, підписали новий контракт і стало 36 млрд. м3. Звичайно що хтось на цьому заробляє. Тільки не держава Україна. Україна витрачає кошти на залежність від традиційних джерел енергії, замість того, щоб витратити їх на відновлювальні джерела енергії. Тому лобізм в найближчі роки буде, і ми будемо над цим працювати.

4. Олег Нікішов, UBR:

Які реальні терміни перспектив, щодо просування альтернативної енергетики? Чи є якісь реальні проекти в альтернативній енергетиці, на які можуть звернути увагу чиновники?

Валерій Боровик:

Я хочу сказати, що проекти є і частина з них вже робиться. Ми з свого боку розпочали проект по одному із сільських районів, в економії ресурсів в бюджетній сфері через переобладнання дитячих садків, лікарень, щоб в подальшому можна було його протиражувати в усіх 490 районах в Україні. І державну проблему вирішити і зробити гарний бізнес. Пілотний проект плануємо здійснити за підтримки ЄС. Але потрібна підтримка з боку держави. Я думаю, що зараз вона можлива. Чому? Тому що, є головний біль — нестача грошей в бюджеті. Нас може врятувати тільки економія і ефективне використання тих ресурсів, якими володіє держава. Я думаю, в найближчі два роки цей бізнес запрацює непогано.

5. Олег Нікішов, UBR:

Світоглядно, чи готова українська влада та український бізнес, у яких технокритичне мислення і вони оперують категоріями постіндустріального суспільства, спричинитися до того, щоб був справжній інноваційний розвиток? Не на словах, а справжній інноваційний розвиток економіки і впровадження альтернативних джерел енергії. Яким чином можна переконати пана Азарова, що можна діяти по-новому. І та солома, за яку вони Ющенко критикували, що її можна використовувати. І кожна школа, кожне село може себе самостійно опалювати.

Валерій Боровик:

Бізнес — готовий, влада — ні. Але все будемо робити, щоб було так.

Олександр Тодійчук:

Перше, це інерція. Будь-яка нова технологія, як правило, вимагає великого терміну повернення коштів. Тобто, якщо сьогодні ви впроваджуєте якусь нову технологію виробництва електроенергії, то вам потрібні сотні мільйонів доларів, які повернуться наприклад через 5 років. На такі проекти спроможний тільки великий бізнес. В Україні сьогодні бракує достатніх коштів. Хоча треба зауважити, що наші олігархи почали вже скуповувати землі, наприклад, під вітростанції в Криму і в Карпатах. Вони вже побачили перспективу. Як казав Горбачов, “процес пішов”. І друге питання — низькі ціни на газ, бо щоб ви не робили, вітростанції, сонячні станції, генерації з переробки біомаси та ін. — все це не зможе конкурувати із штучно заниженими цінами на газ.

Геннадій Рябцев:

Валерій сказав дуже правильну фразу — пілотний проект. Я приклад один наведу. Декілька років тому було дуже модно виробляти біодизельне паливо. Це тоді коли рапс було вигідно вирощувати. Так от, був один завод в Вінницькій області. І голова Вінницької

ОДА туди запросив декілька своїх колег, вони приїхали — побачили і через рік було вже 40 заводів. Вони переконались що проект працює.

6. Віталій Княжанський, газета «День»:

Прокоментуйте будь-ласка пропозиції російської сторони, щодо створення спільної компанії для спільної розробки уранових родовищ в Україні.

Михайло Гончар:

Я дякую Вам за питання, воно надзвичайно важливе. Це спроба Росії взяти під контроль розробку уранових покладів в Україні. Вона виглядає логічною з урахуванням російських пропозицій по будівництву заводу з виробництва ядерного палива. Буде завод чи не буде його, але видобуток урану в Україні існує не один десяток років і це те, що росіяни прагнуть поставити під свій контроль в тій чи іншій формі і зберегти залежність України. Навіть якщо завод таки буде збудований з російською участю, то основний елемент паливно-ядерного циклу, саме збагачення урану, буде відбуватися на російській території, на Ангарському комплексі. Тобто практично, ми не уникаємо залежності від Росії, тої яку ми сьогодні маємо, ми просто змінюємо форму цієї залежності, ще більше посилюючи її. Тобто виглядає так, що у нас є свій завод в Україні, який буде займатися фабрикацією тепловиділяючих збірок, а в Ангарську буде знаходитись підприємство, яке здійснює цикл збагачення урану. Підприємство буде спільне, але ви розумієте, що той відсоток акцій (10%), який ми там матимемо, і факт територіального розміщення, і факт того, що це підприємство входить в ядерний комплекс РФ, не повинні залишати у нас ілюзій.

Але Уряд чомусь нічого не говорить про інші пропозиції, наприклад компанія Westinghouse Electric, а пропозиція цієї компанії принципово інша, вона не створює чинника прив'язаності українських потужностей по фабрикації тепловиділяючих збірок, до конкретної держави. Тобто, ми можемо, якщо беремо американську концепцію, замовляти збагачення урану там, де нам буде вигідно в тому числі в Росії, в Казахстані, чи в Європі, чи в США, використовуючи поточну кон'юктуру. Чому російська сторона нав'язує нам довготермінові угоди? Для того, щоб позбавити нас можливостей використання потенціалу світового ринку ядерного палива. Тим більше, що у нас є уранова сировина. Чому ці пропозиції Російської сторони — щодо створення спільної компанії і щодо спільної розробки уранових родовищ в Україні — знаходять такий відгук сторони української? Тому що це певний різновид олігархічного бізнесу, що паразитує в ядерному секторі. І в цьому плані нашим урядовцям не вигідно вести мову про пропозиції компанії Westinghouse чи інших компаній. Наприклад канадської «Toumin Energy», яка пропрацювавши декілька років в Україні над проектами розробки та розширення видобутку уранової сировини, зрештою згорнула свою діяльність і пішла з України, зосередившись над аналогічними проектами у сусідній Словаччині.

Олександр Тодійчук:

Зверніть увагу, на бажання пана Лукашенка продати і другу частину ГТС Росії. Тому що схема 50 на 50, яка так вітається в нашій країні, не вирішує газових питань. Білорусь де-факто вже втратила контроль над своєю ГТС. Тому Лукашенко і каже: заберіть вже і другу частину. Бо Білорусь вже ні на що не впливає.

7. Роман Ніцович, «Діксі Груп»:

Почну з коментаря, у нас є свої дослідження «100 днів Уряду», в цілому вони співпадають, але є доповнення.

Приклад, зниження публічності, пан Валерій Боровик згадав контракти з «ТВЕЛом», на які ми не можемо подивитися насправді, тому що все абсолютно засекречено, не відомі, ані терміни ані ціна, яку нам розписують, як надзвичайно вигідну. Нам не відома взагалі структура ринку ядерного палива, частка Westinghouse вона залишиться чи ні — це залишається невідоме.

Далі, доповнення щодо інформаційної політики, в енергетиці вона перетворюється дедалі на російську модель, коли суспільство ставлять перед фактом, як це було з Харківськими підписаними угодами по «ТВЕЛ». І що стосовно ще, такого інформаційного приводу, як ГТС, в останні 100 днів фактично обговорювалося не саме питання консорціуму бути чи ні, а його формат, і навіть, підключалися такі структури, як Академія Наук України, для того, щоб підкріпити в лапках позицію влади в цьому питанні.

Власне моє питання: пан Гончар казав, що неможливо збільшити видобуток вдвічі за 10 років, пропоную подивитися на це з іншої точки зору, важливо не кількість видобутого, а хто володітиме цим, ви говорили про перерозподіл, наприклад така ситуація, запускається на шельф України Газпром, який бере підрядником іноземну компанію «Статойл» чи «Total» з їхніми технологіями, потім, іноземна компанія викидається, Газпром видобуває газ на Українському Шельфі, а угода про розподіл продукції підписана таким чином, що Україна і український внутрішній ринок фактично з цього газу нічого не отримує. Як вам такий сценарій?

Михайло Гончар:

Завжди є певна доля ймовірності реалізації того чи іншого сценарію. Коли я говорив, що вдвічі неможливо збільшити видобуток, то не в тому сенсі, що це не є можливим в принципі. При адекватних підходах, які були закладені в 1995 році, коли приймалась перша програма розвитку власного видобутку, то напевно можна було б вийти на планові показники, вони були скромні, проте більш реальні. Але цього не відбулось. Тому що відсутні економічні передумови для приходу серйозних компаній. Взагалі неважливо на шельф Чорного моря чи на суходіл. Наприклад, компанія Shell присутня з 90-х років в Україні, але жодного масштабного проекту вона не реалізувала. Чому? Тому що, передусім,

відсутні адекватні правові умови. Є абсурдом, коли компанія може розвідати те чи інше родовище, але потім у держави є легальний спосіб забрати його і передати іншому суб'єкту. Потім питання ціни реалізації видобутого газу. По тій ціні, по якій Нафтогаз закуповує у своїх дочірніх компаній — на сьогодні, це приблизно 48 доларів — ніхто рентабельно працювати не буде. Також є абсурдною ситуація, коли «Газпрому» ми готові платити 330 чи 230 доларів, а компанії-видобувнику власного газу в 4-5 разів менше. Потім питання того, куди подінеться, згідно угоди про розподіл продукції, кінцева продукція? Якщо ринок привабливий, то вона як правило, реалізується на найбільш привабливому сусідньо-розташованому ринку, тому що це означає мінімізацію усіх супутніх, зокрема транспортних витрат. Тобто, газ з Чорноморського шельфу повинен споживатись в Україні, принаймі, та його частка, яка відповідно до угоди про розподіл продукції буде належати українській стороні.

Геннадій Рябцев:

Збільшення видобутку відбудеться. Добре, якщо залишиться на тому рівні, що зараз є, тому що стан геологічних робіт, розвідки та демографічний в провальному стані. Тут ще одна проблема, яку треба піднімати. Рівень освіти фахівців в енергетичній галузі. Зараз іде вимирання старих кадрів. А нових ще немає. Випускники всіх вузів, не підготовлені для роботи в галузі. Ті кошти, які передбачені бюджетом для Міністерства не передбачають реальних кроків в цьому питанні. Тому, якщо ми не будемо нічого робити, не будемо звертати увагу, ми зйдемо в глухий кут. Але, якщо ми з вами ще працюємо і на щось сподіваємось, то це означає, що не все ще так погано.

Валерій Боровик:

Я думаю, що ми до своєї діяльності будемо залучати ще і інші аналітичні центри. Ми можемо і вміємо робити потрібні і корисні речі для будь-якого Уряду. Ми йдемо правильною дорогою і ми знаємо свою мету. Я не хочу говорити песимістично, тому скажу — ми дійдемо обов'язково. Ми це робимо, щоб змінити нашу країну. Чи вдасться? Разом вдасться! Ми закликаємо вас до співпраці!

Михайло Гончар:

Завжди діють два закони. Перший — закон непередбачуваних наслідків, тобто влада планує одне, виходить інше. І друге, багато речей відбуваються не завдяки, а всупереч діям влади.

Олександр Тодійчук:

Все залежить від нас з вами. Ви це почули. Я б хотів побажати більше оптимізму в нашій роботі.

4. Загальні висновки по всіх секторах

Здійснивши моніторинг дій Уряду в енергетичному секторі з моменту його призначення 11 березня 2010 року експертний консорціум констатує:

1. У перші 100 днів своєї діяльності в енергетичному секторі влада зосередила свою діяльність на забезпеченні корпоративних інтересів основних спонсорів Партії регіонів. Новий Уряд не має чіткої стратегії по впровадженню енергоефективних реформ в галузях економіки країни. Це впливає з аналізу спрямованості першочергових документів, прийнятих новою владою та перших заяв. Фактично, Уряд так і не показав своє стратегічне бачення шляхів зміцнення енергонезалежності держави та переходу на енергоефективний і енергоощадний шлях розвитку економіки.

2. Недієздатність закону про розподіл продукції, поганий інвестиційний клімат і виснаження фінансових ресурсів державних нафтогазовидобувних компаній України стали основною причиною тенденції спаду видобутку нафти і газового конденсату. Втрати обсягів перекачки нафти в системі магістральних трубопроводів із завантаженням приблизно 25% від її потужності загрожують втратою рентабельності української нафтопереробної системи. А введення в дію Росією Балтійської трубопровідної системи — 2 (БТС-2) у 2012 р. не залишить шансів на її подальше існування за умови, що проектне (європейське) використання нафтопроводу «Одеса-Броди» і в подальшому буде заблоковано реверсом. Вже сьогодні паралельно цьому нафтопроводу залізницею транспортується нафта від Одеси до Мозира і є перспектива розвитку цього вантажопотоку до 8-9 млн. тонн нафти на рік, що не має бути втраченою. Окремої уваги вимагає українська нафтопереробна галузь. Вимоги до моторних палив на ринку зростають, продукція більшості НПЗ на території України стає неконкурентоздатною. Через відсутність умов для модернізації діючих заводів або будівництва нових, Україна все більше споживає готові нафтопродукти із всіма відповідними наслідками.

3. Нафтогазовий сектор знаходиться під кадровим контролем тандему Фірташ-Бойко. Ситуація з прозорістю в газовому секторі також має чітку тенденцію до погіршення. У випадку ігнорування українською стороною вимог щодо забезпечення належного рівня прозорості вуглеводневого сектору, включно з подальшими кроками в рамках ІЗПВГ, співробітництво з міжнародними фінансовими інститутами може ускладнитися, навіть, якщо рішення МВФ щодо відновлення кредитування України буде позитивним. Реалізація партнерства з європейськими компаніями виглядає проблематичною, особливо на тлі намірів Уряду до більш тісної інтеграції із

зовнішнім постачальником-монополістом, що не є учасником ініціатив прозорості. Непрозорість збільшує рівень недовіри до нафтогазового сектору України. Його середовище продовжуватиме лишатися живильним для корупційних схем, шахрайських оборудок з вимиванням коштів корпоративних бюджетів, неефективним та нецільовим використанням матеріально-технічних та енергетичних ресурсів. Популістські ціни на український газ практично не дають прибутку національним компаніям, що не створює передумов для їх розвитку, а також впровадженню та розвитку енергозберігаючих технологій, альтернативних видів енергії.

4. В цього Уряду, до речі, як і у всіх попередніх, питання збереження енергії, ефективного використання енергоресурсів, розвитку відновлювальних та альтернативних джерел енергії не є пріоритетними, невідкладними і стратегічно-значущими, що випливає з аналізу суті прийнятих рішень та заяв. Жодного ефективного розпорядження чи то стратегічного рішення, які могли б корінним чином змінити негативні тенденції неефективного енерговитратного господарювання прийнято не було.

5. Влада, виходячи з заяв її уповноважених представників, не готова приймати непопулярні, але необхідні для економіки держави рішення. Це стосується питання підняття тарифів на енергоносії для теплокомуненерго, населення та бюджетних організацій. Даний крок потрібно було невідкладно робити ще декілька років тому, але кожен Уряд, постійно відкладає вирішення цього питання, ще більше ускладнюючи тим самим процес використання альтернативної та розвитку нетрадиційної енергетики. Завдяки цьому, продовжується тенденція екстенсивного розвитку України в цій галузі, поруч з інтенсивним розвитком майже всіх сусідніх країн, починаючи з країн Європи і закінчуючи Росією та Білоруссю.

6. Дії Уряду в плані розвитку ядерної енергетики орієнтовані виключно на Росію, включаючи розробку технологій, постачання ТВЕЛів, будівництва нових енергоблоків АЕС, використання родовищ урану — і тим самим відхиляється задекларована в минулому орієнтація на досягнення диверсифікації постачання ядерного палива. Таким чином, знімається з порядку денного питання про енергетичну незалежність не лише в ядерному секторі, але і в цілому, оскільки на АЕС виробляється біля 50% електроенергії України. Така ж перспектива і в електроенергетиці, якщо будуть прийняті запропоновані російською стороною умови роботи ЕЕС Росії і ОЕС України. В умовах, зокрема, передбачається проведення “єдиної політики” у взаємовідносинах з енергосистемами інших держав і в спільному розвитку та експлуатації потужностей — як існуючих, так і тих, що будуються.

7. Електроенергетика є самодостатньою та незалежною від інших країн (за винятком постачання ТВЕЛ-ів для АЕС) галуззю ПЕК, здатною не тільки забезпечити країну електроенергією, але і експортувати до 15-25 млрд. кВт. електроенергії в західному напрямку щорічно. Саме з цією метою створено так званий острів Бурштинської ТЕС, з якого можна експортувати до 4 млрд. кВт. на рік та заплановано в перспективі об'єднання ОЕС України з сусідньою європейською енергосистемою UCTE (Union for the Coordination of Transmission of Electricity), що є складовою інтегральною ЄСівської мережі ENTSO-E (European Network of Transmission System Operators for Electricity). Однак в програмі Уряду немає цього важливого заходу, хоча в програмі Президента «Україна для людей» задекларовано «необхідність зміцнення позицій вітчизняного виробника на конкурентних зовнішніх ринках.

8. Практична реалізація планів паралельної роботи енергосистем РФ та України стане не лише кінцем економічної вигоди від можливого експорту електроенергії, але й початком відновлення залежності внутрішнього енергопостачання від інших країн. (Про морально-політичні аспекти таких рішень говорити не доводиться). Слід зазначити, що на засіданні Електроенергетичної ради СНД (м.Угліч, Росія, 25.05.2010 р.) українська делегація не підписала документів про створення спільного енергоринку СНД, про транзит електроенергії та ряду інших документів, що суперечать українському законодавству. Враховуючи наявність власних первинних енергоресурсів, його низьку ціну, обсяги дешевих гідроресурсів, можна зробити висновок, що російська електроенергія буде експортуватись. Тому зараз, російська сторона, маючи базові економічні переваги, та беручи до уваги податливість українського Уряду, вдається до дій політико-примусового характеру, на зразок акції «створення спільного російсько-українського підприємства для здійснення експорту електроенергії з ОЕС України».

9. Не менш важливим фактором, ніж експорт електроенергії та інтеграція з енергосистемою ЄС є модернізація енергетичних об'єктів України та приведення їх технічного стану до рівня європейських стандартів, а саме — масштабна модернізація національного виробництва, передбачена програмою Президента України.

Для реалізації плану інтеграції нашої енергосистеми з європейською, Уряду необхідно:

- Розробити державну програму інтеграції ОЕС України до енергетичного об'єднання європейських країн ENTSO-E;
- Забезпечити необхідну модернізацію теплових електростанцій та систем регулювання в ОЕС України;

- Зайняти конструктивну позицію в прийнятті рішень щодо паралельної роботи енергосистем Росії та України, яка забезпечила б паритет інтересів на даному етапі паралельної роботи обох країн і дозволила обом країнам самостійно реалізувати програму об'єднання з європейською енергетичною системою об'єктів електроенергетики для експорту та транзиту електроенергії в інші країни.

10. В зовнішній сфері Уряд Азарова, реалізуючи курс Януковича, отримав протягом 100 днів серйозний дисбаланс у відносинах на лінії Росія — Україна — Захід. Успіхи на європейському напрямку відсутні. Частота зустрічей з європейськими колегами значно менша. Вступ НАКу до «Єврогазу» є швидше своєрідною PR-акцією, що має демонструвати збереження європейського напрямку співробітництва. Водночас, реальне співробітництво здійснюється тільки з російською стороною в режимі непрозорої човникової дипломатії.

Зовнішня енергетична політика стала вогниною Мінпаливенерго. МЗС відіграє декоративну функцію.

Перший віце-прем'єр не демонструє належного впливу. По суті урядові дії в одному випадку та бездіяльність в іншому призводять до неконтрольованих процесів з переділом власності в Україні з боку російських олігархічних груп. Одночасно намітилась тенденція до відтоку західного капіталу, для якого розвиток подій в газовому секторі є одним з ключових індикаторів перспективності бізнесу в Україні.

Високопосадовці та влада загалом продовжують, як і попередники, політику подвійних підходів, коли заяви і побажання різуче контрастують із реальними справами та підписаними документами. Особливо це стосується взаємовідносин зі своїми колегами з-за кордону, коли в цілому вірні побажання суттєво відрізняються від реальних кроків по втіленню їх в життя. “Високі” фрази на цю тематику, що говорять наші високопоставлені чиновники в своїх публічних виступах або на зустрічах із закордонними “поважними” гостями, так і залишаються нереалізованими побажаннями, без конкретної відповідальності та конкретних стратегів і виконавців.

11. Прозорість дій та обговорення головних аспектів своєї діяльності не є важливим чинником для владних структур та їхнього керівництва. Дослуховування до критики та порад незалежних експертів не є суттєвим для можливої кореляції запланованих та вже прийнятих рішень. Продовжується тенденція розробки важливих енергоефективних документів без залучення незалежних фахівців, публікації проектів важливих рішень та без прозорого обговорення з можливістю подачі та врахування пропозицій.

12. 100 днів Уряду прем'єра М. Азарова є показовими з позиції реальних і декларативних пріоритетів владної команди. Реальні пріоритети — тотальна

моноорієнтація на задоволення потреб газоолігархічних груп всередині країни та на Росію зовні. Декларативний пріоритет — співробітництво з ЄС. В цілому стиль урядової команди нагадує модель поведінки Уряду Ю. Тимошенко — PR-активність замість конкретної роботи. Відмінність полягає у використанні політичного та адмінресурсу з метою проштовхування через ВР необхідних законопроектів. Однак, оперативність, продемонстрована Урядом в питаннях прийняття бюджетного закону не була використана, наприклад, у випадку із законопроектом про основні засади функціонування ринку газу в Україні, що могло б позитивно вплинути, як на прискорення приєднання України до Енергетичної Співдружності, так і стало би одним з серйозних індикаторів для МВФ. Уряд опікувався вирішенням проблем створення максимально сприятливого (преференційного) режиму для провідних олігархічних бізнес-груп в газовому, хімічному та металургійному секторах за рахунок стратегічних поступок та нехтування національними інтересами. Це призвело до перекосу в бік інтересів олігархічної групи Д. Фірташа та загрози банкрутства НАКУ, що створить серйозні проблеми для Уряду, як всередині країни, так і в переговорах з МВФ та в кінцевому підсумку посприє реалізації російської пропозиції щодо поглинання НАКУ «Газпромом».

В цілому Уряд Азарова продемонстрував схильність використовувати фактор залежності України від енергопоставок з Росії в інтересах олігархічних груп, нехтуючи енергетичною та економічною безпекою, національними інтересами або ж займаючись їх бізнес-експлуатацією.

5. Висновок

Тенденції перших 100 днів Уряду та вектор напрямку розвитку енергетичного ринку України викликають тривогу. Вимоги «Енергетичної стратегії України на період до 2030 року» та Закону України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 року в частині економічної безпеки, залишилися поза увагою Уряду. Дії Уряду привели до послаблення енергетичної безпеки держави та зростання її економічної залежності від зовнішнього постачальника енергоресурсів.

Виконання Постанови Кабміну від 30.09.2009 року №1098 «Про приєднання України до Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях» та Брюссельської декларації щодо модернізації ГТС не виконувались. Ситуація з прозорістю за 100 днів діяльності Уряду має чіткі ознаки до погіршення. Енергетичний сектор стає ще більш живильним для корупційних схем, неефективним використанням енергетичних ресурсів. Разом з тим, до позитивних кроків можна віднести той факт, що НАК стала асоційованим членом Eurogas, яка об'єднує провідні газові компанії Європи та затвердження Урядом законопроекту про ринок газу, що став першим кроком до виконання вимоги ЄС щодо завершення процедури приєднання України до Договору Енергетичного Співтовариства.

В частині забезпечення виконання завдань диверсифікації «Енергетичної стратегії України на період до 2030 року» та «Програми диверсифікації джерел постачання нафти в Україну на період до 2015 року» можна стверджувати, що за період моніторингу дії Уряду мали різновекторну направленість. Теоретично позитивний крок щодо створення можливості постачання в Україну скрапленого газу нівелювались підписанням непрозорої угоди у сфері ядерної енергетики.

Неоднозначна оцінка дій Уряду щодо завдань «Енергетичної стратегії України на період до 2030 року» в частині енергозбереження та використання альтернативної і відновлювальної енергетики. В цілому позитивне рішення КМУ щодо прийняття «Програми енергозбереження на період до 2015 року» межує з продовженням популістської тарифної політики, що в кінцевому випадку не стимулює ні енергозбереження ні використання альтернатив імпортованому природному газу. Таким чином можливості України щодо відновлювальної і альтернативної енергетики залишаються невикористаними.

Уряд також повністю проігнорував дотримання процедур прозорості та конкурсності в питанні кадрових призначень. Кадрові призначення в основному відбувались за пріоритетом місця проживання та партійної приналежності.

Таким чином, за період діяльності перших 100 днів основні вимоги Енергетичної стратегії України на період до 2030 року, Програми диверсифікації джерел постачання нафти в Україну на період до 2015 р., закону «Про основи національної безпеки України», Брюссельської декларації щодо модернізації газотранзитної системи України, Постанови Кабміну «Про приєднання України до Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях», щодо забезпечення енергетичної незалежності України, диверсифікації постачання енергоносіїв, енергозбереження та використання альтернативних джерел енергії, прозорості діяльності енергетичного ринку, в більшості випадків, були Урядом проігноровані.

Міжнародний фонд «Відродження» засновано у квітні 1990 року. Він входить до мережі фондаций Інституту Відкритого Суспільства, заснованого Джорджем Соросом, що складається з національних і регіональних фондів у більш, ніж тридцяти країнах світу, в тому числі в Африці, Центральній і Східній Європі та на території колишнього Радянського Союзу.

Місія Міжнародного фонду «Відродження» – фінансово та організаційно сприяти становленню відкритого, демократичного суспільства в Україні шляхом підтримки значущих для його розвитку громадських ініціатив.

Контакти: Київ, вул. Артема, 46, тел.: +380 (44) 461 97 09
e-mail: irf@irf.kiev.ua, www.irf.ua

Альянс «Нова Енергія України» - громадська організація, яка починаючи з 2005 року працює в сфері енергозбереження та енергоефективності, піднімаючи найважливіші питання, вона здійснює підтримку в їх вирішенні.

Мета Альянсу - це побудова якісно нової політики енергоефективності та енергозбереження, в зв'язку з інтеграцією України у світове співтовариство, в умовах зростаючого дефіциту паливно-енергетичних ресурсів планети. Першочерговим завданням ми бачимо задоволення потреб громадян у доступних енергетичних ресурсах. Разом з тим, ми переконані, що вітчизняні компанії спроможні конкурувати з транснаціональними корпораціями у впровадженні енергоощадних технологій та ефективному управлінні енергетичними ресурсами на світовому рівні.

Контакти: м. Київ, вул. Оболонська 41, оф.1, тел.: +38 (044) 417 03 38
e-mail: info@newenergy.org.ua, www.newenergy.org.ua

Київський міжнародний енергетичний клуб «Q-club» об'єднує експертів, політиків, бізнесменів, дипломатів національного та міжнародного рівнів, є дискусійним майданчиком для обговорення важливих проблем паливно-енергетичного комплексу України.

В «Q-club» за участі провідних ЗМІ оприлюднюються дослідження, аналізи та прогнози розвитку енергетичного ринку з метою формування державної енергетичної стратегії, програм енергозбереження та енергоефективності.

Клуб ставить за мету набути статусу громадського дорадчого органу уряду, парламенту та Президента в питаннях формування політики у сфері ПЕК, а також сприяти створенню позитивного іміджу України в міжнародних енергетичних товариствах.

Контакти: Київ, вул. Артема 60, оф.125-126, тел.: +38 (044) 484-04-44
e-mail: info@qclub.org.ua www.qclub.org.ua

Центр «НОМОС» засновано у листопаді 2003 року у Севастополі, як неурядову організацію, що ставить за мету участь та сприяння реалізації проектів стратегічних досліджень у сферах національної та міжнародної безпеки, міждержавних відносин у регіонах Каспію, Південного Кавказу та Чорномор'я, інтеграції України до ЄС та НАТО. З 2005 року Центр видає загальноукраїнський щоквартальний журнал «Чорноморська безпека». Матеріали видання доступні на сайті www.nomos.com.ua

З 2006 року функціонує Дирекція енергетичних програм Центру з офісом у Києві. За цей період в кооперації з МФ «Відродження», Фондом Ф.Еберта, Фондом Р.Шумана реалізовано низку проектів, спрямованих на збільшення рівня прозорості в нафтогазовому секторі України.

Контакти: м. Севастополь, вул. М.Музики 24, оф.2, тел.: +38 (044) 417 03 38
e-mail: sevnomos@ukr.net, www.nomos.com.ua